

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 27.–31. janúar 2014.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Karl Garðarsson, formaður, Brynjar Níelsson og Ögmundur Jónasson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Helstu mál á dagskrá voru kynþáttahatur og umburðarleysi í Evrópu, áhrif nýrrar upplýsinga- og samskiptatækni á lýðræði, staða flóttafólks frá Sírlandi, mat á samstarfi Evrópuráðsþingsins og Þjóðarráðs Palestínu, og þróunarmarkmið Sameinuðu þjóðanna. Þá fóru fram utandagskrárumræður um ástandið í Úkraínu.

Að venju hófst fyrsti þingfundur ársins á kjöri forseta þingsins. Anne Brasseur frá Lúxemborg og Robert Walter frá Bretlandi voru í framboði. Anne Brasseur bar sigur úr þítum í fyrstu umferð kosningarinnar með 165 atkvæðum gegn 125 atkvæðum Robert Walter. Í opnunarræðu sinni kynnti Brasseur helstu áhersluatriði sín fyrir árið 2014. Þar má einna helst nefna aukið samstarf við nágrannaríki í Norður-Afríku, Mið-Austurlöndum og Mið-Asíu innan ramma samstarfsáætluninnar *Partner for Democracy*, sem og aukið samstarf við Evrópusambandið. Þá lagði hún áherslu á baráttu gegn spillingu og eins gegn kynþáttafordómum. Utanríkisráðherra Austurríkis, Sebastian Kurz, ávarpaði einnig þingið og sagði meðal annars frá áhersluatriðum austurrísku formennskunar í ráðherranefnd Evrópuráðsins. Þar var efst á baugi tjáningarfrelsi og stuðningur við blaðamenn og vernd þeirra, vernd réttinda á internetinu, þar á meðal vernd einkalífsins, og baráttan gegn mansali.

Í ræðu sinni ræddi framkvæmdastjóri Evrópuráðsins, Thorbjörn Jagland, um hættu á að Evrópa sundraðist. Það væri mikil spenna innan Evrópusambandsins, milli ESB og annarra stórvelda, innan aðildarríkja Evrópuráðsins, sérstaklega þegar kæmi að félagslegum óróa og vaxandi öfgahyggju, og innan Evrópuráðsins sjálfs. Í því sambandi væri mannréttindasáttmáli Evrópu mikilvægari en nokkru sinni fyrr í ljósi þess að hann væri sá lagalegi grunnur sem héldi Evrópu saman. Yfirstandandi endurbætur á starfsemi Evrópuráðsins væru enn fremur mjög mikilvægar í þessu sambandi.

Í tilmælum sínum til ráðherranefndar Evrópuráðsins um kynþáttahatur og umburðaleysi í Evrópu kallaði þingið eftir því að nefndin gæfi framkvæmdastjóra stofnunarinnar fyrirmæli um að útfæra stefnu gegn kynþáttafordómum, hatri og umburðaleysi í Evrópu, sem og aðgerðaáætlun til að hrinda stefnunni í framkvæmd. Stefnan og aðgerðaáætlunin ættu að vera til takmarkaðs tíma og byggjast á aðgerðum og sérfræðipækkingu ráðsins á þessu sviði, taka til allrar stofnunarinnar og vera hrundið í framkvæmd í samstarfi við stjórnvöld aðildarríkja, fjölþjóðlegar stofnanir, frjáls félagasamtök og aðra samstarfsaðila.

Í tilmælum sínum til ráðherranefndarinnar um áhrif nýrrar upplýsinga- og samskiptatækni á lýðræði kallaði þingið eftir að nefndin hæfi án tafar vinnu við hvítbók um „lýðræði, stjórnmal og internetið“, í nánum tengslum við Evrópuráðsþingið, þjóðþing og ríkisstjórnir aðildarríkja stofnunarinnar, önnur pólitísk öfl, leyniþjónustur aðildarríkja eins og við ætti, meginrekstraraðila á sviði internetþjónustu, fjölmiðla, háskóla, félagasamtök á sviði mannréttinda og samtök sem hefðu það að markmiði að vernda réttindi internetnotenda. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðu þingsins um málið. Hann fagnaði ályktun þingsins en gagnrýndi engu að síður ýmsar áherslur um beint lýðræði og benti á að stofnanaveldið ætti ekki að leyfa sér íhaldssemi í þessum efnunum heldur nýta þá kosti sem ný tækni byði upp á hvað varðaði beint lýðræði. Það yrði krafa 21. aldarinnar. Þá tók hann einnig skýrt fram að menn ættu ekki að horfa framhá misnotkun á netinu og minnti á að Evrópuráðið hefði fengið í hendur óyggjandi sannanir fyrir því að netið væri notað sem tæki barnaníðinga. Þetta ætti ekki að líðast fremur en ofbeldi annars staðar í samfélaginu. Internetið væri hluti af samfélaginu en stæði ekki utan þess.

Í ályktun um alþjóðlega aðstoð til flóttafólks frá Sýrlandi óskaði þingið eftir því að aðildarríki Evrópuráðsins, áheyrnarríki og önnur ríki sem hefðu áhyggjur af ástandi flóttafólks frá Sýrlandi, íhuguðu þann möguleika að veita sýrlensku flóttafólki tímabundna eða alþjóðalega vernd í samræmi við sáttmála Sameinuðu þjóðanna um stöðu flóttafólks og veita því atvinnuleyfi á meðan á dvöl þess stæði. Þingið óskaði enn fremur eftir því að ríkin fylgdu þeirri meginreglu að vísa fólki ekki aftur þangað sem líf þess eða frelsi kynni að vera í hættu (e. principle of non-refoulement) og fresta þannig að senda Sýrlendinga aftur til Sýrlands eða nærliggjandi ríkja, sem ættu í erfiðleikum með mikið innstreymi sýrlensks flóttafólks.

Í ályktun um stöðu samstarfssamnings Evrópuráðsþingsins við Þjóðarráð Palestínu fagnaði þingið viðleitni Þjóðarráðsins til að uppfylla þær pólitísku skuldbindingar sem fylgja samningnum, þrátt fyrir þá erfiðleika og þær fyrirstöður sem fylgdu áframhaldandi hernámi ólöglegum aðgerðum Ísraels í landinu, þar á meðal tilviljanakenndar handtökur og hömlur á frjálsi för fólks. Þingið fagnaði jafnframt virkri þátttöku palestínsku þingnefndarinnar í störfum þingsins og nefnda þess. Í ályktuninni kallaði þingið eftir því að Þjóðarráðið kæmi hraðar í framkvæmd skuldbindingum sínum á sviði mannréttinda og hvað varðaði réttarríkið. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðu um málið og lýsti yfir miklum stuðningi við ályktunina. Hann sagði frá stuðningi íslenskra stjórnvalda við Palestínu, þar á meðal fordæmingu þeirrar ríkisstjórnar sem hann sat í frá 2009–2013 á aðgerðum Ísraelsmanna á Gaza í upphafi árs 2009, stuðningi hennar við umsókn Palestínu um aðild að Menningarmálastofnun Sameinuðu þjóðanna, stuðningi hennar á vettvangi Sameinuðu þjóðanna við fullveldi Palestínu byggt á landamærum eftir stríðið við Ísrael árið 1967, og loks formlega viðurkenningu Alþingis á sjálfstæði og fullveldi Palestínu árið 2011.

Á ályktun sinni um þróunarmarkmið Sameinuðu þjóðanna (e. Millenium Development Goals) kallaði þingið meðal annars eftir því að aðildarríki þess veittu stuðning til bágstaddra ríkja, að andvirði minnst 0,7% af landsframleiðslu þeirra. Einnig voru aðildarríki hvött til þess að styrkja stöðu kvenna á öllum sviðum samfélagsins og herða baráttuna gegn ofbeldi gegn konum og stúlkum. Ögmundur Jónasson tók til máls í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps og lýsti yfir eindregnum stuðningi við ályktunina. Hann kenndi gráðugum og lítt stýrðum kapítalisma um þá staðreynd að bilið milli fátækra og ríkra væri stærra en nokkru sinni áður, með milljarð manna sem byggju við örbirgð og óöryggi.

Í ályktun um starfsemi lýðræðislegra stofnana í Úkraínu lýsti þingið yfir miklum áhyggjum af þeirri pólitísku upplausn sem nú ríkir í Úkraínu í kjölfar þeirrar óvæntu ákvörðunar stjórnvalda þar í landi að fresta undirritun samstarfssamnings við Evrópusambandið, og fordæmdi harðlega stigmagnandi ofbeldi í „Euromaidan“-mótmælunum, sem hefðu leitt til minnst fimm dauðsfalla. Úkraínsk stjórnvöld hefðu fullyrt að gagnrýni erlendis frá á því hvernig þau tóku á mótmælunum jafngilti afskiptum erlendra ríkja af innanríkismálum Úkraínu. Í því sambandi undirstrikaði þingið að sem aðildarríki Evrópuráðsins væri Úkraína skuldbundin til að viðhalda hæstu stöðlum þegar kæmi að lýðræði, vernd mannréttinda og réttarríki. Úkraína væri til viðbótar m.a. aðili að mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna og alþjóðasamningi um borgaraleg og stjórnómálaleg réttindi. Ekki væri hægt að líta á brot á þessum skuldbindingum sem innanríkismál og því væri gagnrýni frá öðrum ríkjum í þessu sambandi lögmæt, sér í lagi frá öðrum aðildarríkjum Evrópuráðsins. Í tilmælum sínum til ráðherranefndar Evrópuráðsins um stöðu mála í Úkraínu mælti þingið með því við nefndina að hún íhugaði að setja á fót öflugt og sértækt eftirlitsferli þegar kæmi að Úkraínu og aðlaga samstarfsáætlun við landið með það að markmiði að tryggja að almennilega væri tekið á undirliggjandi ástæðum hinnar pólitísku upplausnar.

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um kynþáttahatur í lögreglunni, flóttafólk og ábyrgðaskyldu alþjóðastofnana þegar kæmi að mannréttindabrotum. Þá var einnig ályktað um loftlagsbreytingar og aukna fjölbreytni á sviði orkumála en Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um bæði málefnin. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int